

Bostadsutskottets yttrande

1984/85: 3 y

om bosparande för ungdomar (prop. 1984/85: 51)

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 13 november 1984 berett bostadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1984/85: 51 om bosparande för ungdomar och andra sparfrågor jämte eventuella motioner.

Bostadsutskottets yttrande begränsas till att omfatta de delar av proposition och motioner som avser ungdomens bosparande.

Propositionen

I *proposition 1984/85: 51* förs fram förslag som syftar till att stimulera ungdomar till ett regelbundet sparande samt att underlätta för ungdomar att finansiera bosättning och anskaffande av egen bostad. I propositionen framhålls härvid att såväl samhällsekonomiska som privatekonomiska skäl gör det angeläget att stimulera ungdomar till ett regelbundet sparande.

Bosparandet föreslås i korthet utformat enligt följande. De banker som är anslutna till allemanssparandet eller som är förvaringsbanker för kapitalsparfonder skall under vissa förutsättningar lämna lån för bosättningsändamål eller för anskaffande av bostad, s. k. bosparlån.

Lånerätten föreslås uppgå till tre gånger sparat belopp (insatt behållning). För *bosättningsändamål* är lånerätten begränsad till 21 000 kr. För denna typ av lån behöver bankerna enligt förslaget normalt inte ställa krav på särskild säkerhet. Inte heller skall någon direkt ändamålsprövning behöva ske annat än att banken i rimlig utsträckning förvissar sig om att lånet skall användas för bosättning. Såväl lånerätten på tre gånger sparat belopp som begränsningen av lånerätten för bosättningsändamål är att anse som minimiregler vilka kan överskridas av bankerna. Någon begränsning av antalet lånetillfällen föreslås inte.

För anskaffande av bostad skall *bosparlån* på upp till 90 000 kr. kunna beviljas. Bankerna torde härvid normalt komma att ställa krav på särskild säkerhet för lån över 21 000 kr. De har också rätt att pröva om ändamålet med bosparlånet är att skaffa bostad.

För att kvalificera sig för bosparlån krävs ett minimisparande (insatt behållning) på 5 000 kr. Sparkravet avser sparandet på rikssparkonto resp. sparandet i varje enskild kapitalsparfond utan möjlighet till sammanläggning.

Vid erhållandet av lån skall hela den lånegrundande behållningen jämte avkastningen tas ut.

Lånerätten inträder då spararen fyller 18 år och upphör i och med utgången av det år spararen fyller 28 år. Den övre åldersgränsen är att anse som en minimiregel som bankerna kan överskrida.

För det föreslagna bosparandet inom allemanssparandets ram gäller, liksom för allemanssparandet i övrigt, att sparade medel av den aktuella banken skall levereras till riksgäldskontoret eller till kapitalsparfonder.

Enligt regeringsförslaget skall det redan existerande bosparandet i HSB för ungdomar i åldern 16–28 år kunna inkluderas i allemanssparandet. Någon skyldighet att härvid leverera sparmedlen till riksgäldskontoret eller till kapitalsparfonder föreslås dock inte finnas. I övrigt gäller allemanssparandets allmänna regler. En förutsättning för att sparande i HSB på detta sätt skall få anslutas till allemanssparandet är att HSB åtar sig att lämna de ungdomar som allemanssparar i HSB bosparlån för anskaffande av nyproducerade bostadsrättslägenheter. De ungdomar som sparar i HSB:s bosparande får under det kalenderår då de fyller 28 år välja mellan att överföra hela eller delar av sitt sparbelopp till vanliga rikssparkonton eller kapitalsparfonder med bibehållen skattebefrielse på kapitalavkastningen eller att behålla sparmedlen i HSB:s bosparande utan skattebefrielse men med bibehållen köplats i HSB.

Lånerätten för ungdomar som bosparat inom ramen för allemanssparandet föreslås träda i kraft den 1 januari 1986. Även allemanssparande som skett före denna tidpunkt ligger till grund för lånerätten. Reglerna om HSB:s bosparande för ungdomar inom ramen för allemanssparandet skall enligt förslaget träda i kraft den 1 januari 1985.

Motionerna

I de med anledning av propositionen väckta motionerna 1984/85: 161 (m), 162 (fp) samt 163 (c) läggs bl. a. fram förslag om avslag på regeringsförslaget i vad avser bosparande för ungdomar.

I *motion 161 (m)* anförs att det är angeläget att stimulera sparande för bostadsändamål inte bara bland yngre människor. Samtidigt framhålls att regeringsförslaget har vissa brister som gör att det inte bör förverkligas.

Enligt motionärerna kan den lånerätt som ungdomar förvärvar i allemanssparandet medföra att andra kunders berättigade kreditbehov inte kan tillgodoses. Bankernas lagstadgade skyldighet att i sin utlåning prioritera ungdomar, som kanske inte har något annat kundförhållande med banken än att de under viss tid satt in pengar för överföring till riksgäldskontoret eller kapitalsparfond, kan innebära att kunder med långt kundförhållande till banken får stå tillbaka för dessa nytillkomna låntagare. Detta strider enligt motionärerna mot grundprinciperna för normal bankverksamhet.

Avslutningsvis anförs att stimulanser till bosparande bör bygga på redan

existerande "spara/låna-till-bostad-system" i stället för att på ett krångligt sätt kopplas till allemanssparandet. Ett sådant bosparsystem bör enligt motionärerna inte ha någon övre åldersgräns. Det sparade beloppet föreslås vidare premierat av staten förutsatt att medlen används för köp av bostad. Slutligen aviserar motionärerna sin avsikt att under allmänna motionstiden 1985 återkomma med ett mer detaljerat förslag vad gäller utformningen av ett sådant system.

I *motion 162 (fp)* delas regeringens uppfattning att det är viktigt att stimulera ungdomars regelbundna sparande för bostadsändamål liksom för andra syften. Samtidigt konstateras att det redan i dag existerar väl fungerande spara/låna-system och att det aktuella regeringsförslaget inte erbjuder någon förbättring i förhållande till dessa.

Enligt motionärernas uppfattning är ett bättre sätt att stimulera ungdomars sparande för bostadsändamål att införa skattefrihet även för avkastningen på ungdomars sparande i bank för bostadsändamål. Genom ett sådant system stannar de sparade medlen kvar i bankerna och utgör därmed grunden för utlåningen. Härigenom behålls också enligt motionärerna ett kundförhållande som är väsentligt. I detta sammanhang hävdas också att regeringen indirekt erkänner att ett sådant kundförhållande bör utgöra grunden för lånemöjligheterna i och med att en särskild regel föreslås för allemanssparandet i HSB. Denna regel innebär att sparmedlen stannar kvar i HSB i motsats till vad som gäller för bankerna. Motionärerna anser att en sådan särbehandling är oförenlig med kravet på konkurrensneutralitet. Även om riksdagen i övrigt skulle bifalla regeringsförslaget bör enligt motionärerna därför särbehandlingen av HSB avvisas.

En konsekvens av att sparmedlen inte stannar kvar i bankerna anges vara att den föreslagna "lånerätten" inkräktar på kreditmöjligheterna för vanliga banksparare. Detta trots att det blir dessa kunders sparmedel som används och utgör grunden för långivningen till bospararna.

I motionen uttrycks också farhågor för att lånevillkoren skall bli mycket likartade mellan bankerna och att konkurrensen härigenom hämmas.

Avslutningsvis riktar också motionärerna uppmärksamheten på att problem med "onödig" upplåning kan uppstå när en sparare närmar sig gränsen för lånerättens upphörande samt att det kan vara svårt för bankerna att kontrollera att lånet verkligen är avsett för bostadsändamål.

I *motion 163 (c)* anförs att det givetvis är angeläget att stimulera ungdomar till sparande samt underlätta deras möjligheter att skaffa sig en egen bostad. Samtidigt påpekas att trots att regeringen lanserar förslaget om bosparande till ungdomar som en nyhet, så har de flesta banker redan i dag ett befintligt bosparande, där ett betydligt större belopp kan lånas än i det föreslagna systemet. Befintliga system anges också ha den fördelen att de inte har någon övre åldersgräns.

Enligt motionärerna innebär förslaget ett tvång för en bank att i sin utlåning prioritera vissa personer som kanske inte har någon annan kon-

takt med banken än att de under tämligen kort tid har satt in pengar för överföring till riksgäldskontoret eller kapitalsparfond framför andra personer eller företag som har omfattande och långvariga affärer med banken. Härigenom skulle trogna sparkunders berättigade lånebehov förbigås samtidigt som deras sparmedel används till utlåning till vissa ungdomar. Detta strider enligt motionärerna mot grundprinciperna för normal bankverksamhet.

Enligt motionärerna bör det befintliga bosparandet stimuleras i stället för att en krånglig koppling av detta sparande till allemanssparandet införs. Detta kan ske t. ex. genom att nuvarande skattefrihet för allemanssparandet utsträcks till att gälla också avkastningen på bosparandet i bank.

I motionen framhålls att HSB intar en särställning i regeringens förslag bl. a. genom att HSB inte behöver leverera sparade medel till riksgäldskontoret eller till kapitalsparfond. Regeringsförslaget i denna del avvisas bestämt, även om riksdagen skulle acceptera regeringsförslaget i övrigt.

Utskottet

Det nu behandlade regeringsförslaget har i vad gäller ungdomens bosparande två huvudsyften. Det ena är att stimulera ungdomar till ett regelbundet sparande. Det andra är att underlätta för ungdomar att finansiera bostättning och anskaffandet av egen bostad. En bred enighet torde också råda om att det är både angeläget och nödvändigt att uppnå dessa eftersträlvade effekter.

I de med anledning av propositionen väckta motionerna 161 (m), 162 (fp) och 163 (c) framhålls vikten av att ungdomar stimuleras till ett regelbundet sparande för bostadsändamål. Samtidigt avvisas dock de av regeringen föreslagna åtgärderna för att åstadkomma denna stimulans. Skälen härför är främst av kreditpolitisk natur. Motionärerna hävdar att den föreslagna lånerätten för bosparande ungdomar på ett oacceptabelt sätt kommer att inskränka kreditutrymmet för bankernas övriga kunder med i och för sig berättigade lånebehov.

I motionerna 162 (fp) och 163 (c) har dessutom invändningar rests mot att inkludera ungdomars bosparande i HSB-sparkassa i allemanssparandet utan att sparade medel behöver levereras till riksgäldskontoret eller till kapitalsparfonder. Enligt motionärerna är en sådan särbehandling bl. a. oförenlig med kravet på konkurrensneutralitet.

Bostadsutskottet konstaterar inledningsvis att inom utskottet en allmän anslutning finns till uppfattningen att det är angeläget att stimulera till sparande för bostadsändamål.

Den kritik som i motionerna framförs mot regeringens förslag går ut på att de nuvarande formerna för bosparande som finns kan anses tillräckliga och att några nya bosparformer för ungdomar med den inriktning som

förordas i propositionen inte kan anses erforderliga. Beträffande denna fråga har bostadsutskottet en annan mening än motionärerna. Enligt utskottet finns goda motiv för en anslutning till ett förslag som innebär en ytterligare stimulans för ungdomens bosparande. I det beredningsarbete som föregått regeringens förslag har flera remissinstanser givit uttryck för uppfattningen att ett bosparande med den huvudsakliga inriktning som nu förordas bidrar till ett ökat bosparande för ungdomarna.

Utifrån de synpunkter bostadsutskottet har att beakta har utskottet anslutit sig till regeringens förslag. Motionerna avstyrks med hänvisning till vad nu anförts.

Beträffande vissa frågor kring hur det redan existerande bosparandet i HSB skall anknytas till det föreslagna systemet vill utskottet anföra följande.

Som framhålls i regeringsprotokollet (s. 17) beror HSB:s särställning på två omständigheter. För det första ställs det på bankerna kredit- och statsskuldpolitiska krav, som inte rimligen kan ställas på HSB. För det andra gäller beträffande HSB:s bosparande att de medel som kommer in används som en del av rörelsekapitalet för produktion av bostäder avsedda bl. a. för de ungdomar som bosparar i HSB och som det föreslagna bosparandet är avsett att stödja. Ett krav på HSB att leverera sparade medel till riksgäldskontoret eller till kapitalsparfonder skulle innebära att den knytning som i dag finns mellan sparande och bostadsproduktion i HSB skulle försvinna. En av grundidéerna för HSB:s verksamhet skulle därmed sättas ur spel. Med hänvisning till det ovan anförda bör enligt bostadsutskottets mening motionerna avstyrkas även i nu aktuell del. Bostadsutskottet ställer sig därmed bakom regeringsförslaget i vad avser HSB:s anknytning till ungdomens bostadssparande.

Enligt regeringsförslaget är en förutsättning för att sparande i HSB skall få anslutas till allemanssparandet att HSB åtar sig att lämna de ungdomar som allemanssparar i HSB bosparlån för anskaffande av nyproducerade bostadsrättslägenheter. Detta innebär naturligtvis inte något hinder för HSB att även ge bosparlån för andra ändamål, t. ex. för bosättning, vilket finansministern också konstaterar (s. 17) i det nu föreliggande förslaget. Huruvida HSB skall lämna lån även för anskaffande av andra lägenheter än nyproducerade är en fråga för HSB.

Inom utskottet har aktualiserats frågan om det bosparande som Riksbyggen nyligen påbörjat i samarbete med sparbankerna. Enligt vad utskottet erfarit är avsikten att Riksbyggen och sparbankerna tillsammans avsevärt skall öka sina insatser särskilt med avseende på ungdomar och ungdomars bosparande. Utskottet vill i detta sammanhang poängtera det positiva i att det tillkommer ytterligare sparformer som genom sin nära knytning mellan sparande och bostadsanskaffning stimulerar till ett målmedvetet bosparande. Det får mot bakgrund härav förutsättas att regeringen med uppmärksamhet följer utvecklingen av denna verksamhet. Särskilt gäller detta

frågan om verksamheten kan komma att få en principiell utformning som gör att den kan jämföras med det sparande som sker i HSB.

Vad i övrigt i propositionen anförts avseende ungdomens bosparande har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Stockholm den 27 november 1984

På bostadsutskottets vägnar

OSKAR LINDKVIST

Närvarande: Oskar Lindkvist (s), Rolf Dahlberg (m), Thure Jadestig (s), Knut Billing (m), Magnus Persson (s), Bertil Danielsson (m), Birgitta Hambræus (c), Margareta Gard (m), Kerstin Ekman (fp), Tore Claeson (vpk), Margareta Palmqvist (s), Rune Evensson (s), Nils Nordh (s), Bengt-Ola Rytter (s) och Kerstin Andersson (c).

Avvikande meningar

1. Rolf Dahlberg (m), Knut Billing (m), Bertil Danielsson (m), Birgitta Hambræus (c), Margareta Gard (m), Kerstin Ekman (fp) och Kerstin Andersson (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Den kritik" och på s. 6 slutar "särskilt uttalande" bort lyda:

Det nu framlagda regeringsförslaget är i stora drag detsamma som presenterats i departementspromemorian Bosparande för ungdomar (Ds Fi 1984: 11) – ett förslag som vid remissbehandlingen utsatts för väsentlig kritik av flera tunga remissinstanser.

Trots att det av regeringen framlagda förslaget presenteras som en nyhet kan utskottet konstatera att det redan i dag hos flertalet banker finns ett existerande och väl fungerande bosparande. Detta har också noterats av konsumentverket, som i sitt remissyttrande över den ovan nämnda departementspromemorian uttalat att redan existerande sparlån och bosparformer ofta erbjuder likvärdiga eller bättre villkor än de som erbjuds i det nya bosparandet. Liknande synpunkter har också framförts av flertalet kreditmarknadsinstitutioner. Sålunda har Svenska sparbanksföreningen påpekat att de nuvarande lånemöjligheterna för ungdomar är väsentligt bättre i det redan existerande bosparsystemet.

Som framgår av det ovan anförda finns redan i dag hos de flesta banker ett utbyggt och väl fungerande bosparande. Enligt utskottets mening är det mot bakgrund härav naturligt att i och för sig erforderliga stimulanser för ungdomens bosparande kommer till stånd inom ramen för det redan existerande bosparandet. Någon krånglig och helt onödig koppling via allemanssparandet behöver därmed inte ske. I stället kan de eftersträlvade stimulanserna åstadkommas t.ex. genom att avkastningen på bosparandet blir

skattefri eller genom en särskild premie. I ett sådant system skulle dessutom de sparade medlen stanna kvar i banken och liksom hittills bilda grunden för bankens utlåning till bospararna. Härigenom skulle en enligt bostadsutskottets mening väsentlig knytning mellan sparande och bostadsanskaffning uppnås.

I regeringens förslag intar HSB en särställning genom att de medel som sparas i HSB-sparkassa inte behöver levereras in till riksgäldskontoret eller till kapitalsparfonder, utan skall stanna kvar i HSB. En sådan särbehandling är inte i något avseende förenlig med kravet på konkurrensneutralitet.

2. Tore Claeson (vpk) anför:

Redan när riksdagen hösten 1981 beslutade att avveckla bosättningslånen från den 1 januari 1982 motsatte sig vänsterpartiet kommunisterna denna avveckling. Därefter har vpk också vid flera tillfällen motionerat om att återinföra bosättningslånen. Motiven härför har främst varit att bosättningslånen ger människor i små ekonomiska omständigheter möjlighet att få lån till förmånlig ränta och bra amorteringsvillkor. Denna vår grundläggande uppfattning står kvar. Inte minst mot bakgrund av den utsatta situation som unga människor har på dagens bostadsmarknad.

Att regeringen nu föreslår att lånerätten inom ungdomens bosparande skall omfatta också bosättningslån är därför ett steg i rätt riktning. Dessa lån bör under alla omständigheter kunna bli ett bättre alternativ för ekonomiskt svaga ungdomar än avbetalningsköp, kontokort och andra dyra krediter som dessa är hänvisade till i dag.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts har vänsterpartiet kommunisterna avstått från att nu ånyo föra fram förslag om ett återinförande av bosättningslånen. I den mån den nu föreslagna långivningen inte visar sig fylla de behov som de statliga bosättningslånen tidigare fyllt avser vi dock att återkomma i frågan.

